

אמירת פסוק "ברוך שם כבוד מלכותו" ע"י האבות

ואברהם זקן בא בימים זה' ברוך את אברהם ככל
(בר, א). רש"י: ככל עולה בגימ' בן - ומאחר שיהיה לו בן
היה כריך להסילאו אשה.

צריך ביאור בלשון הכתוב שבירכו 'בכל' - וכוונתו על בן,
על מה ולמה לא כתיב 'בן' בפירוש, רק בדרך גימ' ומפרש
בספר "מנחת יצחק" להגה"צ גאב"ד ירושלים זצ"ל, בהקדם
מאמז"ל (פסחים נו). ביקש יעקב לגלות לבניו קץ הימין
ונסתלקה ממנו שכינה, אמר שמא ח"ו יש במיטתי פסול וכו'
אמרו לו בניו "שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד", באותו שעה
פתח יעקב ואמר "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד", ע"כ.

נמצא שרק מי שמיטתו שלימה שאין בבניו שום פסול,
יכול לומר פסוק ברוך שם, ולפי זה אברהם ויצחק שהיה
פסול בזרעם שיצא מהם ישמעאל ועשו לא יכלו לומר פסוק
זה. אמנם אי' בנדרים (לא). שהאומר: איני נהנה מזרע
אברהם - אסור ליהנות מישראל ומותר מנכרים, ופריך
בגמרא: והלא ישמעאל הוא מזרע אברהם, ומשני דכתיב כי
ב'יצחק' יקרא לך זרע, והקשה שוב: והאיכא עשו, וע"ז
מתרץ 'ביצחק' כתיב - ולא כל יצחק. נמצא לפי זה, מעת
שנולד לאברהם בנו יצחק היה ג"כ יכול לומר פסוק ברוך שם,
כי זרעו האחר לא נחשב לזרעו, והיה מיטתו שלימה.

ומביא מספה"ק "אוהב ישראל" (פרשת וישב עה"כ ויאמר)
בביאור דברי הגמרא (חגיגה יג): לגבי כנפי חיות הקודש, מאי
טעמא גבי ישע' הנביא כתיב (ישע' ו, ב) 'שש כנפים לאחת',
וגבי יחזקאל הנביא כתיב (יחזקאל א, ו) 'וארבע כנפים לאחת',
ומשני בגמ' כאן בזמן שביהמ"ק קיים וכאן בזמן שאין
ביהמ"ק קיים, היינו בימי ישע' היה עדיין ביהמ"ק קיים אז
היו שש כנפים לאחת, ובימי יחזקאל כבר נחרב ביהמ"ק לכן
כתב שם רק ארבע כנפיים שכביכול נתמעטו כנפי החיות.
ומוסיף ע"ז הרה"ק מאפטא בשם כתבי האר"י ז"ל, שבפסוק
"ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד" ישנם שש תיבות, כנגד
שש כנפי החיות, נמצא בזמן הזה, שחסרים ב' כנפיים,
חסרים ג"כ ב' תיבות מאלו ששה התיבות של 'ברוך שם
כבוד מלכותו לעולם ועד'.

ולפ"ז מבאר המנחת יצחק, דהנה כתיב בכנפי החיות
"בשמים יכסה פניו ובשמים יכסה רגליו ובשמים יעופף",
הרי שש הכנפים נחלקים לשמים שמים, א"כ גם תיבות של
'ברוך שם' - נחלקים לשלש זוגות של שמים, 'ברוך שם',
'כבוד מלכותו', 'לעולם ועד', וזה הביאור בכתוב "וה' ברוך את
אברהם בכל" - היינו שנולד לו בן, ומרמז לידת בנו בתיבת
בכ"ל שהר"ת הוא ברוך שם, כבוד מלכותו, לעולם ועד -
היינו שע"י שנולד לו בנו יצחק, ורק הוא נחשב כבנו, כי
ביצחק יקרא לך זרע, א"כ אז נעשה מיטתו שלימה והיה
יכול לומר ברוך שם כמו יעקב אבינו, וזה מרמז הקרא בלשון
'בכל' על הבן, ודפח"ח.

*

אמנם לגבי ב' תיבות של פסוק ברוך שם החסרים בזמן
החורבן ישנם כמה דיעות, הרה"ק מאפטא זי"ע מביא שם
ב"אוהב ישראל" בשם מורו ורבו הרה"ק הרבי ר' אלימלך
זי"ע ששני תיבות החסרים הם 'כבוד מלכותו', שבזמן הגלות
אין כבוד מלכותו של הקב"ה בגלוי, ולזה אנחנו מתפללים
בתפילת המוספים של יו"ט, 'גלה כבוד מלכותך עלינו'.

אבל דעת הרה"ק מאפטא זי"ע ששני תיבות החסרים
מזמן חורבן ביהמ"ק הם 'לעולם ועד', ומבאר בהקדם דברי
הגמרא (ב"ב עה:): עתידין הצדיקים שיקראו קדוש. היינו
השתא נקרא השי"ת בשם קדוש, ולעתיד יהיו כל הצדיקים
נקראים בשם קדוש, ומקשה בגמרא והאיך יהיה נקרא
הקב"ה לעתיד? ומשני, שהקב"ה יהיה נקרא לעתיד 'קדוש
לעולם ועד', ע"כ. ולפי זה מבאר הרה"ק מאפטא, שתיבות
'לעולם ועד' נחסרו וישובו שוב בביאת משיח ואז יקרא
הקב"ה בשם 'קדוש לעולם ועד'.

א. ובסידור "אוצר התפילות" מביא ג"כ בשם הגר"א מוויילנא זצ"ל, לכוון
כך בתפילת מוסף, כי שני התיבות 'כבוד מלכותו' נחסרו.

ב. ובה מבאר הרה"ק מאפטא ג"כ דברי המדרש עה"כ (וישב) "הלא אחיך
רועים בשכם". הה"ד "לדור ודור נגיד גדלך ולנצח נצחים קדושתך
נקדיש ושבחך אלקינו מפינו לא ימוש לעולם ועד".

ומבאר, שמרומזו בתיבות 'רועים בשכם' - על זמן הגלות (ע"ד משכנת
הרועים, עיי"ש), שיחסרו ב' תיבות, ויהיה רק ב'רוך שם' כ'בוד מ'לכותו
שר"ת בשכם. ולזה אומר המדרש - על מה שיהיה לעתיד: "לדור ודור
נגיד גדלך" - שבכל דור ודור אנו מקדישים אותך, אבל "ולנצח נצחים" -
בעת ביאת המשיח, "קדושתך נקדיש" - היינו במה שמקדישים אותך

ובספה"ק **"ישמח ישראל"** (ויחי אות ד') מבאר בארוכה הביאור בפלוגתתם, כי להסובר שתיבות 'כבוד מלכותו' חסר, הכוונה הוא כי כעת נמצאים בזמני הסתר פנים, לאחר החורבן כשנחרב הר ציון, ואין ממשלתו נראית וניכרת על העולם כולו. אבל יש האומרים להיפך, שבימינו לא חסר כבוד מלכותו של השי"ת, וכדאי' במסכת יומא (ט:). שאנשי כנה"ג החזירו העטרה ליושנה, כי זה שאנו מחזיקים שה אחד בין שבעים זאבים, בזה מחזירים העטרה ומלכות השי"ת, כי זהו כבודו אף שהוא בנסתר ונעלם, שהן הן גבורותיו ונוראותיו, שהשי"ת אינו מניח את ישראל ליפול, אבל תיבות החסרים הם 'לעולם ועד', והכוונה בזה מבאר בדרך העבודה, שבימינו אין לך אדם שאין לו שעה, והאדם נתעורר למוטב ומקבל עומ"ש וגומר בדעתו לא לשוב עוד לכסלה, אבל קבלתו כצל עובר, כי השאור שבעיסה ונגעי בני אדם מפריעים מחשבתו ומונעים אותו מעבודת ה', ואינו נותן לו להתחזק בתמידות, ונחסר הענין של 'לעולם ועד', ורק בעת יבוא המשיח יתקיים בנו "וקיים מלכותך תמיד ומלוך עלינו לעולם ועד", שישו בו תיבות 'לעולם ועד', והכוונה - שישאר בנו ההתלהבות המצוה לעד שלא יכה בקרבנו אש תבערת המצוות. עיי"ש באורך.

וה**"מנחת יצחק"** בסוף דבריו מבאר, שדברי הגאונים הקדושים בשיטתם כל אחד לדרכו בקודש תלוי בפלוגתת הגמרא, דאיתא חגיגה שם לגבי כנפי החיות שנחסרו - 'הי מינייהו אימעט', אמר רבי חננאל אמר רב, אותן שאומרים שירה בהם, כתיב הכא ובשמים יעופף וגו', ורבנן אמרי אותן שמכסות בהן רגליהם, ע"כ. והנה שש כנפים הם כסדר הכתוב - בשמים יכסה פניו (נגד ברוך שם) ובשמים יכסה רגליו (נגד כבוד מלכותו) ובשמים יעופף (נגד לעולם ועד). ולפי דברי רב השתים שמעופף אימעט (שמרומו בהם ענין השירה), והם האחרונות בקרא - נגד 'לעולם ועד', (כדברי הרה"ק מאפטא). ולפי הרבנן שנחסרו שני הכנפיים שמכסות בהן רגליהם שהם אמצעיות בקרא - נגד 'כבוד מלכותו' (כדברי הרבי ר' אלימלך זי"ע). וכמה גדולים דברי קדושים אלו, ואלו ואלו דא"ח ויש להם מקור בדברי הש"ס.

ומסיים המנחת יצחק: אמנם שם בגמרא אין הכרעה כדברי מי, אולם הרה"ק מאפטא מביא להוכיח מדברי הגמרא שהקב"ה ייקרא לעתיד בשם 'קדוש לעולם ועד', ומשמע שנפסק כשיטתו, שכעת נחסרו תיבות 'לעולם ועד'.

יקדישו אותנו, שיקראו הצדיקים בשם קדוש, "ושבחך אלקינו" - ומה יהיה שבו של מקום אז, "מפינו לא ימוש לעולם ועד" - שאנו נשבח אותך בתיבות 'לעולם ועד'.

ובזה מבאר המנחת יצחק כמין חומר דיוק בדברי רש"י, על מה דאיתא בפסחים שם לגבי אמירת פסוק ברוך שם, 'אמרי רבנן היכי נעביד - נאמרוהו לא אמרו משה רבינו, לא נאמרוהו - אמרו יעקב, התקינו שיהיו אומרים אותו בחשאי'. ופירש"י, נאמרוהו להאי "ברוך שם כבוד מלכותו" בקריאת שמע. ולכא' צריך ביאור לשון רש"י - דהעתיק רק 'ברוך שם כבוד מלכותו', והשמיט לעולם ועד, ואם כוונתו רק להביא ההתחלה וכאילו אומר בלשון "וגו" א"כ לא היה צריך לכתוב רק 'ברוך שם' וגו' כדרכו של רש"י בכל מקום ולא להעתיק אף תיבות 'כבוד מלכותו'.

אלא רש"י נקט כדעת הרה"ק מאפטא (ושכן מוכח בדברי הגמרא כנ"ל). שתיבות החסרים הם 'לעולם ועד' - וזה אומר: נאמרוהו - היינו הפסוק 'ברוך שם כבוד מלכותו', רק ד' תיבות אלו ותו לא, אם כי יעקב אבינו אמר הפסוק בשלימות, אבל כעת בזמן הגלות ששואל בגמרא אם נאמר או לא - הוא רק על ד' תיבות אלו כי השאר חסר, ומדויק בדברי רש"י שלא ייתר ולא מיעט שום תיבה, רק כלשון ששייך כעת בזמן הגלות - ברוך שם כבוד מלכותו (בלי לעולם ועד).

טעם שרמזו לרבקה מצות 'מחצית השקל'

ויקח האיש נזב זהב בקע משקלו ושני צמידים על ידיה עשרה זהב משקלם (כד, כב). רש"י: בקע רמז לשקלי ישראל בקע לגלגולת. ושני צמידים - רמז לשני לוחות הצרית. עשרה זהב - רמז לעשרת הדברות שצבאן.

בספר **"אפריון"** (להגה"ק בעל קיצור שו"ע זצ"ל) מבאר בפשטות שהכוונה בדברי רש"י שמרמז כאן ענין מחצית השקל, שלולא כן למה ליה למימר 'בקע משקלו' שזה אינו משקל גדול כ"כ, אלא ע"כ שרמז יש בדבר.

אמנם עצם הענין שמרמז לה מצוות מחצית השקל צריך ביאור, בשלמא מה שרמז לה שבני ישראל יקבלו הלוחות ועשרת הדברות, זהו דבר המובן שרצה לרמז לה על הדבר הגדול שיתרחש עם בניה שיעמדו על הר סיני לקבל תורה ומצוות, אבל מה זאת שמזכיר לה איזה מצוה פרטי - מחצית השקל, דייקא.

ומבאר בהקדם טעם הבאת דייקא 'מחצית השקל', דהנה בנישואי אשה לבעל ת"ח, וכן לגבי נישואי רבקה ליצחק תאמר היא שהלא לא תהנה כלום ממנו ומתורתו, כי הוא יאכל את פריו בעוה"ב ולא היא, ולא יהיה לה לא עוה"ז ולא עוה"ב, וטוב לה להינשא לאיש עשיר להנות עכ"פ מפרי ידיו בעוה"ז.

בספר **רוקח** (סי' ש"כ) מביא רמז נאה לעשרה זהב משקלה, דהנה כל ברכה שמברך האדם שוה יו"ד זהובים, כדאמרין בחולין (פז). שאם חוטף ברכה מחבירו חייב לשלם לו י' זהובים, ומרמז סימן נאה בדברי הכתובים כאן, שהתורה מסמיך 'עשרה זהב משקלם' - לפסוק שלאחריו 'ברוך ה' אלקי אדוני אברהם', היינו שברכה (ברוך ה' אלקי אדוני) שוה עשרה זהובים (עשרה זהב משקלם).

ולפ"ז מבאר ג"כ הכתוב בשיר השירים (ה, יב) 'האלף לך שלמה' - שאם ברכה שוה עשרה זהובים והאדם מברך מאה ברכות בכל יום, נמצא שברכות האדם בכל יום שוה אלף זהובים (מאה פעמים עשר), וזה שאומר להשי"ת (הנקרא שלמה בשיה"ש) שבכל יום נותן 'אלף לך שלמה' - היינו שמברך לה' מאה ברכות השווים אלף זהובים, עכ"ל.

•

בשו"ת **"תשובה מאהבה"** (ח"ב סי' רל"ז) להגה"ק **רבי אלעזר פלעקל'ס זצ"ל** (תלמיד מובהק של הגה"ק הנודע ביהודא זצ"ל), מביא את דברי הרוקח ומוסיף: שמעתי בילדותי דבר נאה ומתקבל, מאת **הרב הגאון החסיד המפורסם מו"ה שמעלקא זצוקלה"ה אבדק"ק ניקלשבורג והמדינה**, שבדברים אלו יש לרמז גם סיפא דהאי קרא, 'האלף לך שלמה' - ומאתים לנוטרים את פרו, היושבת בגנים חברים מקשיבים לקולך השמעיני'.

דהנה לפי החשבון מאה ברכות בכל יום, חסרים ביום השבת עשרים ברכות, ואמרו ז"ל (מנחות מג): דמלא להו באספרמקי ומגדים, היינו - מיני פירות ומיני בשמים. עוד כתבו הפוסקים (הרא"ש) דבמנין הקרואים העולים בשבת ומברכין לפניהם ולאחריהם ויתר הצבור מכוונים ועונים אחריהם אמן, גם בזה משלימין מאה ברכות, (עיין כל זה בבית יוסף או"ח סי' מ"ו), ולפי זה נמתק הכתובים 'האלף לך שלמה' היינו שמברך מאה ברכות בכל יום, לכל ברכה עשרה כנ"ל ברוקח, 'ומאתים' ר"ל אותן עשרים ברכות החסרים בשבת, שעולים למנין מאתים (עשרים פעמים עשרה), לנוטרים את פרו, יכולים למלאות בפירות ומיני מגדים. וגם יש תקנה אחרת, 'היושבת בגנים' - היינו בני ישראל היושבים בבית הכנסת, כדברי המדרש 'בגנים' אלו בתי כנסיות ושם 'חברים' מקשיבים לקולך השמיעני' - שמכוונים לצאת בברכות ששומעים מחבריהם בשעה שעולים לקרות בתורה, והם עונים אמן, גם בזה ממלאים מאה ברכות, ודפח"ח.

אמנם בגמרא (סוטה כא.) מבואר להדיא שגם האשה יש לה שכר טוב בעוה"ב מתורתו של בעלה¹, והנה כתב **האלישיך הק'** (כי תשא, יג ד"ה והנה לנו) שלכן נצטוו ישראל לתת כל אחד 'מחצית השקל' ולא שקל שלם משום דהאיש בלא אשה הוא פלג גופא, והנשים הלא לא חטאו בעגל ולא הוצרכו לכפרה, ורק האנשים הוצרכו להכפרה, ולכן לא נתנו רק 'מחצית השקל'. וזהו שרמז לה אליעזר לרבקה: 'בקע משקלך' - להראות לה שלא תסרב מלהינשא ליצחק מטעם שרק הוא ינחל עוה"ב, כי לא כן הוא, **ורמז לה בזה שבני ישראל נותנים מחצית השקל, כי איש בלא אשה הוא פלג גוף - כי כשנותן לעצמו נותן רק מחצית השקל, ולכן אין זה דבר קטן להזדווג לצדיק זה**, כי עי"ז תזכה גם היא לחלק שוה יחד עמו.

*

בספה"ק **"נועם אליעזר"** (להרה"ק מסקולען זי"ע) מבאר ענין ההזכרה של מחצית השקל לכאן, שרצה לרמז לה על בני ישראל שיהיו בבחי' נאה דורש וגם נאה מקיים, בהקדם דברי חז"ל (תנדב"א) "בשעה שאמרו ישראל נעשה ונשמע מיד אמר הקב"ה ויקחו לי תרומה", וביאור המאמר הוא, שבעת אמרו ישראל נעשה ונשמע רצה השי"ת לנסותם אם קבלתם שלימה, ולכן פקד עליהם מצוה שצריכים להוציא עבורה כסף וזהב, וידוע מאמז"ל (עירובין סה:): אדם ניכר בכיסו וכו', וזהו, שבעת אמרו ישראל נעשה ונשמע - אמר הקב"ה ויקחו לי תרומה, לראות האמנם חזקה עליהם דבריהם, ובני ישראל הראו אז לעין כל, שהם גם בבחי' נאה מקיים - והירבו העם להביא יותר מדאי, וקיימו נעשה ונשמע בפועל.

זה רמז לה עתה אליעזר שממנה תצא זרע ישראל שיקבלו עליהם התורה, ולראי' שקבלתם יהיה כהוגן - **לזה נתן לה צמיד 'בקע משקלה', לרמז שהם גם יתנו מחצית השקל שיוזילו מכספם למען מצוות ה', וזהו ראי' שקבלתם שלימה**, עיי"ש באורך.

ג. הרה"ק **רבי יודאלע מדיקוב זצ"ל** היה מקורב למרן החזון איש זצ"ל, ואמר לו פעם שלדעתו יהיה להרבנית של החזון איש יותר שכר בעוה"ב ממונו, כי הוא יגע ועמל בתורה כל ימיו, והיא מסרה נפשה למענו משך עשרות בשנים, עוד בתחילת דרכו בוויילנא שעדיין לא היה מפורסם, והיא הביאה פרנסה לבית, ולזה בוודאי שחלק כחלק יאכלו, אבל - הוסיף לו רבי יודאלע - הרב יושב ולומד, ובלמודו מרגיש נעימות ביגיעתו בתורה ובירורי הסוגיות, ולא כן היא שמייגעת עצמה לפרנסתה, ואינה מרגישה שום טעם בתורה, א"כ בעוה"ב שכרה גדול יותר. וקיבל החזון איש את דבריו.

ויבוא האיש הביתה וגו' ויתן תבן ומספוא לגמלים ומים לרחוץ רגליו ורגלי האנשים אשר איתו (כד, לב). במדרש רבה (נח, ח): 'אמר רב אחא, יפה רחילת רגלי עבדי כתיב אבות מתורתן של בני'.

דברי המדרש נראים כפלא, ובספה"ק "ערוגת הבושם" מפרש בהקדם מאמז"ל עה"כ (וירא יח, ד) "יקח נא מעט מים" – שאברהם אבינו חשש שהם משתחוים לאבק שברגליהם, ותימה גדולה הוא, מי פתי יסור הנה להשתחוות לאבק שברגליו ואפי' העכו"ם ועובדי ע"ז יש איזה ענין מושכל מה שמביאם לשיבוש דעתם, אבל מה ענין מושכל יש באבק שעל גבי רגליהם.

ומבאר בענין הבטחון שאם כי כל אחד בוטח בה', ויודע ומבין אשר בלעדו אין עזרה, מכל מקום ישנם בני אדם הבוטחים בה' אבל גם עולה על דעתם ענין השתדלותם ג"כ, שפעולת ידיהם ג"כ עזרו וסייעו לדבר, אבל אין זה בטחון אמיתי, **אלא צריך להאמין בהבורא ית"ש באמונה שלימה שאלמלא הקב"ה עוזרו לא היה מועיל שום השתדלות וכל פעולתם וחריצותם והשתדלותם תוהו והבל הם**, אלא הכל תלוי ברצונו של בורא כל עולמים ית"ש. והנה זה שהאדם בוטח בעצמו נקרא בשם 'רגליים' – שבוטח ברגליו ובכוחו, ואברהם אבינו הבין שהאנשים הנצבים עליו הם אנשי צורה ובוודאי לא יבטחו בזולתו, אמנם חשש שמא משתפים באמונתם ובטחונם הבטחון בעצמם שהם השכילו, וגם דעתם וכחם בזה, והנה כל דבר שאינו אלא מעין איזה דבר נקרא 'אבק', כגון אבק לשה"ר או אבק ריבית, וה"נ חשש שמשתחוים ל'אבק שברגליהם' – ואם כי אינם בוטחים לגמרי ברגלם, אבל עכ"פ משתחוים לאבק שברגליהם, שמשתפים בטחונם בה' גם במעשה השתדלותם. ולכן, לרמז זה אמר אברהם 'יקח נא מעט מים ורחצו רגליכם' – שירחצו עצמם ממחשבות אלו, מ'אבק שברגליהם' – כי הכל מהשי"ת לבד.

ולפי זה מבאר ג"כ מה שהיה אצל אליעזר עבד אברהם, שהלך בתום לבבו וביושר שליחותו בשליחות מצוה וראה שהצליח דרכו, וחשש שמא יעלה בדעתו לשתף גם כחו וצדקתו בהצלחתו, **ולכן בכדי לרחק מחשבה זאת לקח מים לרחוץ רגליו ורגלי האנשים אשר איתו**, לרחוץ מהאבק שברגליהם, היינו שלא תזוח דעתו עליו שבזכות השתדלותו הצליח בזה, רק השי"ת לבדו עשה כל זאת.

וזה אמרו "יפה רחיצת רגלי עבדי אבות לפני המקום מתורתן של בני" – כי בענין רחיצה זו של רגלי אליעזר הראה בזה ענין גדול מעבודתו בבטחון ואמונה בהשי"ת, וממנו נקח מוסר השכל

ד. ובספר "מסילת ישרים" (פכ"א) דן בהרחבה על חיוב ההשתדלות, וכותב שם שהשתדלות הוא גזירה של "בזעת אפיך תאכל לחם", וכן גור המלך העליון, והרי זה כמס שפורע כל מין האנושי, אך לא שההשתדלות הוא המועיל אלא שהשתדלות מוכרח, עיי"ש.

גם בכל דרכי העבודה שאלמלא הקב"ה עזרו לא היה כל איש יכול להרים ידו ורגליו ולא תזוח דעתו עליו שהכל ממנו ית"ש, ע"כ.

*

הביאור בכתוב "יקח נא מעט מים" הנ"ל מובא ג"כ בספה"ק "דברי יחזקאל" להרה"ק משינאווא זי"ע (וירא). וידוע שהגה"ק ה"ערוגת הבושם" הירבה להסתופף בצל הרה"ק משינאווא זי"ע. ובספר "תולדות ערוגת הבושם" מביא לספר, שהיה לו קביעות בכל שנה לנסוע על שבת נחמו לשינאווא. ובאחד השנים נזדמן לו ברית בער"ש נחמו וגם ביום א' למחרת השבת, ובהיותו מוהל ביקשו ממנו בעלי הברית שישאר שם להיות המוהל, אבל הוא לא רצה בשום אופן, ואמר אז **שכשיש קביעות להיות בשבת אצל צדיק יכול לתבוע ג"כ אחר פטירתו לשהות אותה שבת בצל הצדיק**, וקם ונסע.

וכן סיפר בנו הגה"ק ה"ויגד יעקב" מפאפא זצ"ל שאחרי הסתלקות אביו הערוגת הבושם ראהו בחלום במחיצת צדיק אחד, ואמר לו הערוה"ב שבימות החול הוא אצל צדיק הוא, אבל בשבת אני אצל השינאווא רב זי"ע.

*

ומדי דברי מענין מה שנתגלה ה"ערוגת הבושם" אחרי הסתלקותו נסיים בשני עובדות בענין זה. סיפר הגה"צ הרב מריסקאווא זצ"ל (בעל "ארחות המשפטים", בסוף ימיו כיהן כאב"ד קרית יואל פה בני ברק) שהיה מתלמידי הערוה"ב, שבסוף ימיו נתגלה אליו רבו בחלום, ושאלו למה אינו מגדל ציפורן ידו, כי בימים כתיקונם שימש כמוהל, השיב לו כי כבר תש כוחו ואינו מוהל, אמר לו הערוה"ב: **אעפ"כ, כי בדבר שעשה האדם מצוה בזה העולם כדאי לבוא עמה לעוה"ב!**

עוד מסופר על התגלותו לתלמיד, שבארה"ב היה גר תלמידו הגה"צ רבי שרגא פייבל מענדעלאוויטש זצ"ל מקים עולה של תורה על אדמת ארה"ב ומייסד ישיבת "תורה ודעת", והוא היה רגיל לספר, שבתקופה הראשונה בארה"ב הלך פעם ברחוב תוך שמתעמק במחשבותיו, ולנגדו נסע רכב במהירות והתקרב אליו מבלי שיבחין בכך מגודל דביקות מחשבתו, ופתאום ראה נגד עיניו את רבו הערוגת הבושם שעומד לפניו, ומרוב פחד דילג לאחוריו, ובאותו רגע עבר הרכב לידו ממש, וניצל ממות לחיים! – זי"ע א.

ה. הוא הגיע לשם עוד לפני המלחמה, שבעת היה אברך בשנת תרע"ג, ברח לארה"ב מאימת הצבא, ולפני בריחתו נסע לקערעסטיר ליפרד, והרה"ק רבי ישעילע זי"ע נסתגר עמו בחדרו, וגילה לו את כל אשר יקרה עמו באדמת אמריקה! ושם בארה"ב היה הוא ממקימי היהדות החרדית והישיבות. הרה"ק מסאטמאר זי"ע התבטא פעם עליו שהוא נטע הגרעין, ועליו נבנה הכל, והוסיף: שבלעדו – לא היה ביכולת יהודי לבוא למדינה ההוא.

לעילוי נשמת
מרת הענא ב"ר שמואל ע"ה
טהאלער
נלב"ע ב"ב מרחשון תשכ"ט
 ת. נ. צ. ב. ה.